

3. Мистецтво. 5– 9 класи. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів / уклад. Л. Масол (кер. групи), О. Коваленко, Г. Сотська та ін. URL: https://mega.nz/#!z5IDTY4B!rvSY_uUPvExONCVnvZXC2HUhDdPqjIsIcgoxlyM8WuA (дата звернення: 28.08.2019).
4. Мистецтво. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів / уклад. Л. Масол. URL: <https://paliytaras.site123.me/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B0-%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D1%87%D0%BA%D0%B0> (дата звернення 28.08.2019).
5. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів "Музичне мистецтво" (5–8 класи) / уклад.: Б. М. Фільц, І. М. Белова, Г. Б. Букреєва, М. С. Демчишин, Л. М. Масол та ін. URL: <https://vseosvita.ua/library/navcalna-programa-dla-zagalnoosvitnih-navcalnih-zakladiv-muzicne-mistectvo-5-8-klasi-43595.html> (дата звернення: 28.08.2019).
6. Ростовський О. Я. Методика викладання музики в початковій школі: навч.-метод. посіб. 2-ге вид., допов. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. 216 с.
7. Садовенко С. М. Світ фольклору: Український дитячий музичний фольклор як засіб формування музичних здібностей дітей дошкільного віку: наук.-метод. посіб. Київ: КТ "Київська нотна фабрика", 2007. 322 с.
8. <https://vseosvita.ua/library/navcalna-programa-dla-zagalnoosvitnih-navcalnih-zakladiv-muzicne-mistectvo-5-8-klasi-43595.html> (дата звернення: 28.08.2019).
9. <http://music-fastov.blogspot.com/2016/09/1-4.html#more> (дата звернення: 28.08.2019).
10. [file:///D:/downloads/metod_rekom_2017-18%20\(2\).pdf](file:///D:/downloads/metod_rekom_2017-18%20(2).pdf) (дата звернення: 28.08.2019).

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ ІМПРОВІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ У РОК-КОЛЕКТИВІ

Павленко О. М., Петренко Є. С.

У статті подано теоретичне обґрунтування педагогічних умов формування вмінь імпровізації учнів підліткового віку у рок-колективі. Висвітлено психолого-педагогічні особливості підліткового віку. Розкрито специфіку музикування у рок-колективі.

Ключові слова: рок-колектив, педагогічні умови, імпровізація, вміння імпровізації, підліток.

Виховання підростаючого покоління є відповідальним завданням, яке постає перед педагогами, батьками та суспільством. Відомо, що навчання дітей різного віку має свою специфіку. Саме з підлітками набагато частіше, ніж зі школярами іншого віку, вчителям важче працюється, оскільки саме цей вік потребує особливої уваги.

В онтогенезі школяра одним із складних періодів є підлітковий вік. У цей період відбувається не тільки докорінна перебудова раніше сформованих психологічних структур, але й виникають нові психологічні утворення, закладаються

основи свідомої поведінки, кристалізується загальна стратегія у формуванні моральних цінностей і соціальних установок.

Особливості підліткового віку в психології, педагогіці й фізіології розкрито в роботах Л. Виготського, І. Бека, Л. Божовича, П. Блонського, І. Кона, О. Леонтьєва, А. Личко, А. Мудрика, Е. Рогова, С. Рубінштейна, Д. Ельконіна та ін. Аналіз наукових праць показує, що в наш час вікова межа відображає не тільки рівень біологічного розвитку, а й соціальний статус особи, її інформованість про навколишнє середовище.

Рок-культура посідає дедалі важливіше місце в сучасному науковому дискурсі. Сьогодні багато вчених (В. Березан, Б. Брилін, Н. Долгая, О. Козлова, Ю. Лошков, Ю. Максимчук, А. Мінаєв, О. Орлова, В. Откидач, О. Сапожнік, І. Хижняк, Г. Шостак та ін.) зазначають, що це явище відіграє надзвичайно важливу роль у житті кожної людини, яка особистісно розвивається і формує власний духовний світ. Паралельно актуальнішим стає ґрунтовне вивчення особливостей рок-музики, функціонування рок-колективу.

Метою даної статті є обґрунтування педагогічних умов формування вмінь імпровізації підлітків у рок-колективі.

Підлітковий вік – вік самовизначення, становлення характеру та пов'язаний із перебудовою в трьох основних сферах його існування: тілесній, психологічній, соціальній. На даному віковому етапі дітям підліткового віку потрібно реалізувати потребу самореалізації, саморозуміння. Вчені пов'язують вирішення даної проблеми з музичними вподобаннями підлітка. Оскільки музичне мистецтво є специфічним генератором ціннісного ставлення до довкілля, що розширює можливості пізнання художньої картини світу через передачу різноманітних настроїв, активізує сферу власних почуттів і психічних станів людини та може використовуватись як дієвий засіб саморегуляції.

Одним із таких потужних засобів впливу на свідомість підлітка є рок-музика та входження підлітка в рок-колектив. Дослідженням цієї проблеми займалися науковці О. Цуранова, О. Халєєва, які визначили психолого-педагогічні особливості сучасних підлітків, окреслили музичні ознаки, характерні для рок-музики в рок-колективі, проаналізували репертуар сучасних навчальних програм із музичного мистецтва щодо змісту в них творів рок-музики. Можна зазначити, що загальною та обов'язковою умовою для всіх сучасних музичних рок-колективів є наявність ритмічної групи, хоча її функції можуть бути закладені у синтезатор. Повний склад ритм-групи включає такі інструменти: ударні, бас-гітара, ритм-гітара, гітара-соло, клавішні (рояль, орган, синтезатор) та додаткові ударні [4, с. 112].

Виконавська індивідуальність кожного окремого виконавця підпорядковується колективній художній меті. Кожного учасника рок-колективу слід навчити чітко усвідомлювати та відчувати свою роль у колективному виконавстві, розкриваючи при цьому власну творчу індивідуальність.

Учасникам рок-колективу слід вільно володіти мистецтвом імпровізації, оскільки саме імпровізація є провідною рисою рок-виконавства. Навчання імпровізації розвиває слухо-зоровий, динамічний стереотип (уміння миттєво втілювати результат музичного фантазування у реальних звуках). Художня цінність такої форми музикування залежить від природних даних, технічних навичок виконавця та рівня сформованості його виконавської майстерності [1, с. 12].

Імпровізація дає можливість досконало й природно сприйняти, засвоїти, відтворити "від свого імені" ідеї композиторів, вона є складовою загальної культури музиканта. Сприяючи засвоєнню та закріпленню теоретичних знань, виконавської техніки, навчання імпровізації формує такі особистісні риси, як ініціативність, допитливість, сміливість, здатність до концентрації уваги та прийняття рішень, а отже, впливає на розвиток світогляду підлітка.

Формування вмінь імпровізації у підлітків – складний процес формування та розвитку їх естетичної культури. Він поєднує такі види діяльності, як гра на музичному інструменті (індивідуальна та колективна), навчання та виховання.

Процес формування вмінь імпровізації характеризується динамічністю і насиченістю, імпровізаційністю, творчістю, активним спілкуванням. Його складність полягає в тому, що педагогічні впливи мають бути доцільними та індивідуальними, враховувати індивідуальні можливості кожного учня і численні фактори, які зумовлюють поведінку та характер діяльності учнів. Ефективність розвитку вмінь імпровізації залежить від науково обґрунтованих педагогічних умов.

У педагогічній науці сутність поняття "педагогічні умови" науковці визначають по-різному. Висвітлення специфіки такої дефініції зумовлено науковим пошуком педагогічної мети та критеріїв оптимальності її досягнення. Нами проаналізовано деякі підходи до трактування терміна "педагогічні умови".

Вітчизняними та зарубіжними вченими дефініція "педагогічна умова" визначається також із таких позицій: сукупність заходів педагогічного впливу, компонент педагогічної системи, що містить внутрішні і зовнішні елементи; послідовна робота з уточнення закономірностей для забезпечення можливості перевірки результатів (В. Андрєєв, Н. Іполитова, Н. Яковлева та ін.).

Умова розуміється також як змістова характеристика одного з компонентів педагогічної системи, що втілюється в змісті, організаційних формах, засобах навчання і характері взаємодії між педагогами та учнями, як сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів, засобів і матеріально-просторового середовища, спрямованих на виконання поставлених завдань [2, с. 29].

Для нашого дослідження важливими є такі психолого-педагогічні умови, визначені С. Сисоевою, для творчої діяльності та розвитку творчих можливостей учнів у навчально-виховному процесі, як:

- сприяння самовизначенню кожного учня в усіх сферах внутрішньо шкільного життя через індивідуальний вибір;

– демократичний стиль спілкування педагогів із учнями, свобода творчих дискусій, обміну думками, уміння вчителів помічати та цінувати неповторну творчу індивідуальність кожного учня;

– своєчасна доброзичлива оцінка творчої навчальної діяльності учнів, позитивних зрушень у їхньому розвитку [3, с. 115–116].

На основі аналізу наукових джерел розглядаємо педагогічні умови як сукупність зовнішніх і внутрішніх обставин мистецького навчально-виховного процесу, від впливу яких залежить виконання поставлених музично-дидактичних завдань та цілеспрямований творчий розвиток особистості.

У своїй роботі ми виходимо з того, що формування вмінь підлітків у рок-колективі набуде результативності за таких педагогічних умов:

1. Урахування вікових особливостей розвитку підлітка (новоутворення, референтна група, соціальна ситуація розвитку).

2. Урахування мотивації перебування підлітків у рок-колективі.

3. Забезпечення цілеспрямованого розвитку вмінь імпровізації підлітків шляхом організації колективу-команди.

4. Створення стимулювального і розвивального середовища на основі використання інтерактивних форм роботи.

Важливість першої педагогічної умови зумовлена тим, що суперечливість особистісних проявів підлітків, за Б. Тепловим, свідчить про відсутність стабільності особистості, про несформованість взаємин між її окремими компонентами. Ця характеристика стосується першої фази підліткового віку, яку в науці називають негативною (12–14 років). Підліткам у цій стадії властиві такі характерологічні реакції, як реакція активного й пасивного протесту. Друга фаза підліткового віку – позитивна (15–16 років) – відрізняється поступовою гармонізацією особистості підлітка. Це проявляється в поступовому врівноважуванні емоційно-вольової сфери, згладжуванні імпульсивності, зменшенні контрастності й суперечливості емоційно-вольових реакцій.

Зазначимо, що робота з формування вмінь у підлітків на першій і другій фазі матиме різний характер, оскільки цього потребують самі особливості розвитку особистості під час кожної із фаз. Навіть стиль виконання музики буде різним, адже для підлітків, які знаходяться на першій фазі підліткового віку, притаманна більш експресивна музика, яка міститиме в собі тексти протестувального характеру, бунтарства тощо. А щодо підлітків на другій фазі підліткового віку, то їм імпонуватимуть пісні з більш глибинним сенсом, які найточніше передають їх душевний стан, екзистенційні переживання тощо.

Доцільними методами для реалізації даної умови, на нашу думку, буде метод монологічно-діалогічного викладу: бесіди, розповідь. Теми бесід для підлітків, які знаходяться на першій фазі підліткового віку можуть бути: "Як навчитися контролювати свої переживання за допомогою рок-музики", "Які пісні приносять мені задоволення та релакс", "Що потрібно для того, щоб написати пісню".

Підліткам, які знаходяться на другій фазі, доцільно використовувати розповідь: "Пісня, яка найбільше мене вразила", бесіда "Чому я обираю рок-музику серед інших стилів". Спільною методикою для підлітків, які знаходяться на першій і другій фазі, буде "Визнач стильовий напрям рок-групи". Ця методика спрямована на розвиток учнів-підлітків здатності розрізнення стилів, що, в свою чергу, допоможе визначитися підліткам кожної із фаз, який стиль притаманний саме їм, адже ми не можемо чітко розділити, який стиль може обрати підліток кожної з фаз підліткового розвитку, адже ці межі є умовними і можуть мати в собі поєднання навіть декількох стилів.

Реалізація другої умови – урахування мотивації перебування підлітків у рок-колективі неможливе без знання того, чого саме підліток виявив бажання вступити до рок-групи. Таких мотивів може бути безліч, але якщо звернутися до характеристики мотивів підлітків саме на даному віковому періоді, то це: схвалення з боку важливої для підлітка людини, підвищення власного статусу серед однолітків, бажання писати тексти для пісень чи музику, стати частиною важливої справи, знайти друзів тощо. Усі ці мотиви можуть компонуватися залежно від конкретної особистості.

Якщо підліток зможе цілком реалізуватися в рок-гурті залежно від своїх мотивів, то і здобувати нові вміння йому буде легше, оскільки цього потребуватиме сам гурт і перебування в ньому, а він (підліток) намагатиметься зробити все, щоб не бути виключеним з неї. Більш ефективною буде робота з формування вмінь у підлітків, якщо визначити конкретно, які мотиви переслідує підліток. Ефективним буде використання методик: "Мотивація до успіху", "Мотивація до уникнення невдач", методика вивчення мотивації поведінки в групі "Спрямованість особистості". Чим точніші дані будуть стосовно мотивації перебування підлітка в групі, тим легше буде здійснювати вплив на підлітка, зокрема, сформувати потрібні вміння.

Для забезпечення цілеспрямованого розвитку вмінь імпровізації підлітків шляхом організації колективу-команди. Оскільки основні об'єктивні суперечності підліткового віку й породжують його конфліктність, бо на початку підліткового періоду складається ситуація, що сприяє виникненню суперечностей за умови, якщо у дорослих зберігається ставлення до підлітка, як до дитини.

Це ставлення, з одного боку, входить у суперечність із завданнями виховання і гальмує розвиток соціальної дорослості підлітка, з іншого – не відповідає уявленням підлітка щодо ступеня власної дорослості та його претензіям на нові права. Саме ця суперечність є джерелом більшості конфліктів і труднощів у стосунках підлітка з дорослими, однолітками, батьками. Тому потрібно зробити все для того, щоб всі учасники рок-гурту стали справжньою командою, яка завжди готова допомагати одне одному, зокрема формувати потрібні вміння. Доцільними методами будуть: переконання ("Разом краще", "Ми – одна команда"), бесіда ("Одна команда", "Як допомогти другу") дискусія ("Команда. Сильні та слабкі

сторони", "Сам чи в команді"), метод перспектив (ціль, мета команди на найближчий час).

Для реалізації останньої умови потрібно враховувати, що середовище, яке оточує підлітків, повинно гарантувати безпеку їхнього життя, сприяти зміцненню здоров'я і реалізації власного потенціалу. Неодмінною умовою побудови розвивального середовища є опора на особистісно орієнтовану модель взаємодії між підлітками.

Стратегія і тактика побудови середовища визначається особливостями особистісно орієнтованої моделі виховання, основна мета якої – сприяти становленню підлітка як особистості.

Це передбачає виконання наступних завдань:

1. Способи спілкування: розуміння, визнання, прийняття особистості підлітка, вміння стати на позицію товариша, урахувати його точку зору, не ігнорувати почуття й емоції.

2. Тактика спілкування – співробітництво. Позиція підлітка – виходити з інтересів рок-гурту та перспектив його подальшого розвитку.

3. Забезпечити почуття психологічної захищеності – довіра підлітка до світу.

4. Формування базових якостей особистості.

5. Розвиток індивідуальності підлітка.

6. Знання, вміння, навички розглядаються не як мета, а як засіб повноцінного розвитку особистості.

Особливе значення у процесі формування вмінь надається такій діяльності, як спілкування з однолітками, яка дозволяє підлітку виявити активність, найбільш повно реалізувати себе.

Таким чином, на основі аналізу психолого-педагогічної літератури щодо педагогічних умов формування вмінь підлітків у рок-колективі дало нам можливість виокремити та охарактеризувати педагогічні умови формування вмінь підлітків у рок-колективі, зокрема: урахування вікових особливостей розвитку підлітка (новоутворення, референтна група, соціальна ситуація розвитку); урахування мотивації перебування підлітків у рок-колективі; забезпечення цілеспрямованого розвитку музичних вмінь підлітків шляхом організації колективу-команди; створення стимулювального і розвивального середовища на основі використання інтерактивних форм роботи. Ефективне забезпечення вищезазначених умов, на нашу думку, буде у разі їх комплексного застосування щодо формування вмінь підлітків у рок-колективі.

Література

1. Бабіч Д. Р. Формування виконавської майстерності майбутніх артистів естрадних ансамблів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2004. 21 с.

2. Зверева І. Д. Соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю в Україні: теорія і практика: монографія. Київ: Правда Ярославичів, 1998. 393 с.

3. Педагогічні технології творчого розвитку учнів. Педагогічні технології: наука – практиці. Київ: Віпол, 2002. Вип. 1. С. 11–145.

4. Цуранова О. О., Халєєва О. В. Вплив рок-музики на формування особистості підлітків у музично-освітньому процесі. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Психологічні науки"*. Херсон: ХДУ, 2015. Вип. 6. С. 112–116.

СПЕЦИФІКА НАВЧАННЯ ГРИ НА ФОРТЕПІАНО УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ДМШ

Полехіна А. О.

Стаття присвячена висвітленню специфіки навчання гри на фортепіано учнів старших класів ДМШ. Досліджено особливості старшого підліткового віку. Виявлено, що у педагогічній роботі потрібно враховувати індивідуальні та вікові особливості учнів підліткового віку використовувати завдання розвивального навчання, користуватися методиками, які формують творчу, мислячу, здатну до наукового пошуку особистість дитини, її самобутність і самоцінність, організовують навчання дітей без примусу, розвивають в них стійкий інтерес до знань, потребу їх самостійного пошуку.

Ключові слова: підлітковий вік, фортепіано, особистість, індивідуальні дані, музична школа.

Одним із важливих вікових періодів у становленні особистості школяра є підлітковий вік, що має визначальне значення в реалізації особистісного потенціалу, а також характеризується різного роду психолого-педагогічними проблемами і труднощами учнів, які відвідують спеціалізовані навчальні заклади.

Метою статті є висвітлення специфіки навчання гри на фортепіано учнів старших класів ДМШ.

У старших класах ДМШ уже з усією визначеністю виявляються ті якісні особливості сприйняття, розуміння музики і виконавського оволодіння нею, які дають можливість встановити різні типи музично-виконавських індивідуальностей серед загальної маси учнів. Значна частина дітей, які закінчують школи, здобуває знання, навички та вміння, необхідні для широкого музично-естетичного та загальномузичного розвитку. Решта ж – випускники, які мають яскраво виражені творчі і слухові здібності, найчастіше продовжують музичну освіту в середніх музичних навчальних закладах [4, с. 90].

Долі багатьох учнів старших класів великою мірою залежать від музично-художньої та виконавської атмосфери, супутнього їх навчання в школі. У цьому сенсі особливо велика відповідальність педагога за фахом, який своєчасно повинен розпізнати можливості довіреного йому учня і, мобілізувавши свої зусилля, спрямувати його на оптимальні шляхи професійного розвитку. Сам